श्रीमद् भागवत का यह सार
भगवद् भक्ति ही आधार

શ્રી મદ્ભાગવત રસિક કુટુંબ

UG-11.11 - દ્વિતીય સોપાન

स्व धाम प्रस्थान को देखो हो रहे श्री कृष्ण तैयार।
उद्धृत किए उद्धव समक्ष अद्भुत अनमोल उद्गार।।

પ્રાર્થના

નારાયણં(ન્) નમસ્કૃત્ય, નરં(ઞ્) ચૈવ નરોત્તમમ્.

દેવીં(મ્) સરસ્વતીં(મ્) વ્યાસં(ન્), તતો જયમુદીરયેત્.

નામસઙ્કીર્તનં(મ્) યસ્ય, સર્વપાપપ્રણાશનમ્.

પ્રણામો દુ:ખશમનસ્, તં(ન્) નમામિ હરિં(મ્) પરમ્.

શ્રીમદ્ભાગવતમહાપુરાણમ્

એકાદશઃ સ્કન્ધઃ

.. એકાદશોऽધ્યાયઃ - ૧૧ ..

શ્રીભગવાનુવાચ

બદ્ધો મુક્ત ઇતિ વ્યાખ્યા, ગુણતો મે ન વસ્તુતઃ .

ગુણસ્ય માયામૂલત્વાન્-ન મે મોક્ષો ન બન્ધનમ્ .. ૧..

માયા + મૂલત્ + વાન્

શોકમોહૌ સુખં(મ્) દુઃખં (ન્), દેહાપત્તિશ્ચ માયયા .

સ્વપ્નો યથાऽऽત્મનઃ(ખ્) ખ્યાતિઃ(સ્), સં(વ્)સૃતિર્ન તુ વાસ્તવી .. ૨..

દેહાપત્ + તિશ્ચ ,સં(વ્)સૃતિર્ + ન

વિદ્યાવિદ્યે મમ તનૂ, વિદ્ધ્યુદ્ધવ શરીરિણામ્ .
મોક્ષબન્ધકરી આદ્યે, માયયા મે વિનિર્મિતે .. ૩..

વિદ્ + ધ્યુદ્ + ધવ

એકસ્યૈવ મમાં(વ્) શસ્ય, જીવસ્યૈવ મહામતે .
બન્ધોઽસ્યાવિદ્યયાનાદિર્- વિદ્યયા ચ તથેતરઃ .. ૪..

બન્ધોઽસ્ + યાવિદ્યયા + નાદિર્

અથ બદ્ધસ્ય મુક્તસ્ય, વૈલક્ષણ્યં(મ્) વદામિ તે .
વિરુદ્ધધર્મિણોસ્તાત, સ્થિતયોરેકધર્મિણિ .. ૫..

વિરુદ્ધ + ધર્મિણોસ્ + તાત , સ્થિત + યોરે + કધર્મિણિ

સુપર્ણાવેતૌ સદૃશૌ સખાયૌ,
યદૃચ્છયૈતૌ કૃતનીડૌ ચ વૃક્ષે .
એકસ્તયોઃ(ખ્) ખાદતિ પિપ્પલાન્ન-
મન્યો નિરન્નોઽપિ બલેન ભૂયાન્ .. ૬..

સુપર્ણા + વેતૌ , યદૃચ્ + છયૈતૌ ,પિપ્ + પલાન્ + ન ,નિરન્ + નોઽપિ

આત્માનમન્યં(ઞ્) ચ સ વેદ વિદ્વા-
નપિપ્પલાદો ન તુ પિપ્પલાદઃ .
યોઽવિદ્યયા યુક્ સ તુ નિત્યબદ્ધો
વિદ્યામયો યઃ(સ્) સ તુ નિત્યમુક્તઃ .. ૭..

આત્મા + નમન્યં(ઞ્) , નપિપ્ + પલાદો

દેહસ્થોઽપિ ન દેહસ્થો, વિદ્વાન્ સ્વપ્નાદ્ યથોત્થિતઃ .
અદેહસ્થોઽપિ દેહસ્થઃ(ખ્), કુમતિઃ(સ્) સ્વપ્નદૃગ્યથા .. ૮..

અદેહસ્ + થોઽપિ

ઇન્દ્રિયૈરિન્દ્રિયાર્થેષુ, ગુણૈરપિ ગુણેષુ ચ .
ગૃહ્યમાણેષ્વહં(ઙ્) કુર્યાન્- ન વિદ્વાન્ યસ્ત્વવિક્રિયઃ .. ૯..

ઇન્દ્રિયૈ + રિન્દ્રિ + યાર્થેષુ ,ગૃહ્ય + માણેષ્ + વહં(ઙ્) + કુર્યાન્ , યસ્ત્વ + વિક્રિયઃ

દૈવાધીને શરીરેઽસ્મિન્, ગુણભાવ્યેન કર્મણા .

વર્તમાનોઽબુધસ્તત્ર, કર્તાસ્મીતિ નિબદ્ધ્યતે .. ૧૦..

વર્તમાનોઽ + બુધસ્ + તત્ર , નિબદ્ + ધ્યતે

એવં(મ્) વિરક્તઃ(શ્) શયને, આસનાટનમજ્જને .

દર્શનસ્પર્શનઘ્રાણ-ભોજનશ્રવણાદિષુ .. ૧૧..

આસના + ટન + મજ્જને ,દર્શન + સ્પર્શ + નઘ્રાણ ,ભોજન + શ્રવણા + દિષુ

ન તથા બધ્યતે વિદ્વાં(વ્)સ્-તત્ર તત્રાદયન્ ગુણાન્ .

પ્રકૃતિસ્થોઽપ્યસં(વ્)સક્તો, યથા ખં(મ્) સવિતાનિલઃ .. ૧૨..

પ્રકૃતિસ્થોઽ + પ્યસં(વ્)સક્તો

વૈશારદ્યેક્ષયાસં(ઙ્)ગ-શિતયા છિન્નસં(વ્)શયઃ .

પ્રતિબુદ્ધ ઇવ સ્વપ્નાન્- નાનાત્વાદ્ વિનિવર્તતે .. ૧૩..

વૈશા + રદ્યેક્ષયા + સં(ઙ્)ગ , છિન્ + નસં(વ્)શયઃ

યસ્ય સ્યુર્વીતસં(ઙ્)કલ્પાઃ(ફ્), પ્રાણેન્દ્રિયમનોધિયામ્ .

વૃત્તયઃ(સ્) સ વિનિર્મુક્તો, દેહસ્થોઽપિ હિ તદ્ગુણૈઃ .. ૧૪..

સ્યુર્ + વીત + સં(ઙ્)કલ્પાઃ(ફ્) ,

પ્રાણેન્દ્રિય + મનોધિયામ્ , દેહસ્ + થોઽપિ

યસ્યાત્મા હિં(વ્)સ્યતે હિં(વ્)સ્રૈર્-યેન કિં(ઞ્)ચિદ્ યદૃચ્છયા .

અર્ચ્યતે વા ક્વચિત્તત્ર, ન વ્યતિક્રિયતે બુધઃ .. ૧૫..

હિં(વ્)સ્ + રૈર્ ,ક્વચિત્ + તત્ર ,વ્યતિ + ક્રિયતે

ન સ્તુવીત ન નિન્દેત, કુર્વતઃ(સ્) સાધ્વસાધુ વા .

વદતો ગુણદોષાભ્યાં(મ્), વર્જિતઃ(સ્) સમદૃઙ્મુનિઃ .. ૧૬..

ન કુર્યાન્ન વદેત્ કિં(ઞ્)ચિન્-ન ધ્યાયેત્ સાધ્વસાધુ વા .

આત્મારામોઽનયા વૃત્ત્યા, વિચરેજ્જડવન્મુનિઃ .. ૧૭..

સાધ્વ + સાધુ ,આત્મા + રામોઽ + નયા ,વિચરેજ્ + જઽ + વન્મુનિઃ

શબ્દબ્રહ્મણિ નિષ્ણાતો, ન નિષ્ણાયાત્ પરે યદિ .
શ્રમસ્તસ્ય શ્રમફલો, હ્યધેનુમિવ રક્ષતઃ .. ૧૮..

શબ્દ + બ્રહ્મણિ ,હ્યધે + નુમિવ

ગાં(ન્) દુગ્ધદોહામસતીં(ઞ્) ચ ભાર્યાં(ન્),
દેહં(મ્) પરાધીનમસત્પ્રજાં(ઞ્) ચ .
વિત્તં(ન્) ત્વતીર્થીકૃતમં(ઙ્) ગ વાચં(મ્)
હીનાં(મ્) મયા રક્ષતિ દુઃખદુઃખી .. ૧૯..

દુગ્ધદોહા + મસતીં(ઞ્) ,પરાધી + નમસત્ + પ્રજાં(ઞ્) , ત્વતીર્થી + કૃતમં(ઙ્)ગ

યસ્યાં(ન્) ન મે પાવનમં(ઙ્)ગ કર્મ,
સ્થિત્યુદ્ભવપ્રાણનિરોધમસ્ય .
લીલાવતારેપ્સિતજન્મ વા સ્યાદ્-
વન્ધ્યાં(ઙ્) ગિરં(ન્) તાં(મ્) બિભૃયાન્ન ધીરઃ .. ૨૦..

સ્થિત્યુદ્ + ભવપ્રાણ + નિરો + ધમસ્ય , લીલા + વતારેપ્ + સિતજન્મ

એવં(ઞ્) જિજ્ઞાસયાપોહ્ય, નાનાત્વભ્રમમાત્મનિ .
ઉપારમેત વિરજં(મ્), મનો મય્યર્પ્ય સર્વગે .. ૨૧..

જિજ્ઞાસયા + પોહ્ય, નાનાત્વ + ભ્રમ + માત્મનિ , મય્યર્ + પ્ય

યદ્યનીશો ધારયિતું(મ્), મનો બ્રહ્મણિ નિશ્ચલમ્ .
મયિ સર્વાણિ કર્માણિ, નિરપેક્ષઃ(સ્) સમાચર .. ૨૨..

શ્રદ્ધાલુર્મે કથાઃ(શ્) શૃણ્વન્, સુભદ્રા લોકપાવનીઃ .
ગાયન્નનુસ્મરન્ કર્મ, જન્મ ચાભિનયન્ મુહુઃ .. ૨૩..

ગાયન્ + નનુ + સ્મરન્

મદર્થે ધર્મકામાર્થા-નાચરન્ મદપાશ્રયઃ .
લભતે નિશ્ચલાં(મ્) ભક્તિં(મ્), મય્યુદ્ધવ સનાતને .. ૨૪..

મય્યુદ્ + ધવ

સત્સં(ઙ્)ગલબ્ધયા ભક્ત્યા, મયિ માં(મ્) ય ઉપાસિતા .

સ વૈ મે દર્શિતં(મ્) સદ્ભિ-રં(ઞ્) જસા વિન્દતે પદમ્ .. ૨૫..

સત્સં(ઙ્)ગ + લબ્ધયા

ઉદ્ધવ ઉવાચ

સાધુસ્તવોત્તમશ્લોક, મતઃ(ખ્) કીદૃગ્વિધઃ(ફ્) પ્રભો .

ભક્તિસ્ત્વય્યુપયુજ્યેત, કીદૃશી સદ્ભિરાદૃતા .. ૨૬..

સાધુસ્ + તવોત્ + તમશ્લોક , કીદૃગ્ + વિધઃ(ફ્) ,

ભક્તિસ્ + ત્વય્યુપ + યુજ્યેત , સદ્ + ભિરા + દૃતા

એતન્મે પુરુષાધ્યક્ષ, લોકાધ્યક્ષ જગત્પ્રભો .

પ્રણતાયાનુરક્તાય, પ્રપન્નાય ચ કથ્યતામ્ .. ૨૭..

પ્રણતાયા + નુરક્તાય

ત્વં(મ્) બ્રહ્મ પરમં(મ્) વ્યોમ, પુરુષઃ(ફ્) પ્રકૃતેઃ(ફ્) પરઃ .

અવતીર્ણોऽસિ ભગવન્, સ્વેચ્છોપાત્તપૃથગ્વપુઃ .. ૨૮..

સ્વેચ્છો + પાત્ + તપૃથગ્ + વપુઃ

શ્રીભગવાનુવાચ

કૃપાલુરકૃતદ્રોહસ્ - તિતિક્ષુઃ(સ્) સર્વદેહિનામ્ .

સત્યસારોऽનવદ્યાત્મા, સમઃ(સ્) સર્વોપકારકઃ .. ૨૯..

કૃપાલુ + રકૃત + દ્રોહસ્ ,

સત્યસારોऽ + નવદ્યાત્મા ,સર્વો + પકારકઃ

કામૈરહતધીર્દાન્તો, મૃદુઃ(શ્) શુચિરકિં(ઞ્)ચનઃ .

અનીહો મિતભુક્ શાન્તઃ(સ્), સ્થિરો મચ્છરણો મુનિઃ .. ૩૦..

કામૈ + રહતધીર્ + દાન્તો ,શુચિ + રકિં(ઞ્)ચનઃ

અપ્રમત્તો ગભીરાત્મા, ધૃતિમાં(ઞ્)જિતષડ્ગુણઃ .

અમાની માનદઃ(ખ્) કલ્પો, મૈત્રઃ(ખ્) કારુણિકઃ(ખ્) કવિઃ .. ૩૧..

ધૃતિ + માં(ઞ્)જિત + ષડ્ગુણઃ

આજ્ઞાયૈવં(ઙ્) ગુણાન્ દોષાન્, મયાડડદિષ્ટાનપિ સ્વકાન્ .

ધર્માન્ સન્ત્યજ્ય યઃ(સ્) સર્વાન્, માં(મ્) ભજેત સ સત્તમઃ .. ૩૨..

મયાડડ + દિષ્ટા + નપિ , સન્ + ત્યજ્ય

જ્ઞાત્વાજ્ઞાત્વાથ યે વૈ માં(મ્), યાવાન્ યશ્ચાસ્મિ યાદૃશઃ .

ભજન્ત્યનન્યભાવેન, તે મે ભક્તતમા મતાઃ .. ૩૩..

જ્ઞાત્વા + જ્ઞાત્વા + થ ,યશ્ + ચાસ્મિ , ભજન્ત્ય + નન્ય + ભાવેન

મલ્લિઙ્ગમદ્ભક્તજન-દર્શનસ્પર્શનાર્ચનમ્ .

પરિચર્યા સ્તુતિઃ(સ્) પ્રહ્વ-ગુણકર્માનુકીર્તનમ્ .. ૩૪..

મલ્લિઙ્ + ગમદ્ + ભક્તજન , દર્શન + સ્પર્શ + નાર્ચનમ્ , ગુણકર્મા + નુકીર્તનમ્

મત્કથાશ્રવણે શ્રદ્ધા, મદનુધ્યાનમુદ્ધવ .

સર્વલાભોપહરણં(ન્), દાસ્યેનાત્મનિવેદનમ્ .. ૩૫..

મદનુધ્યા + નમુદ્ધવ ,સર્વલાભો + પહરણં(ન્) , દાસ્યેનાત્ + મનિવેદનમ્

મજ્જન્મકર્મકથનં(મ્) મમ પર્વાનુમોદનમ્ .

ગીતતાણ્ડવવાદિત્ર- ગોષ્ઠીભિર્મદ્ગૃહોત્સવઃ .. ૩૬..

મજ્જન્મ + કર્મકથનં(મ્) ,પર્વા + નુમોદનમ્ ,

ગીત + તાણ્ડવ + વાદિત્ર , ગોષ્ઠીભિર્ + મદ્ + ગૃહોત્સવઃ

યાત્રા બલિવિધાનં(ઞ્) ચ, સર્વવાર્ષિકપર્વસુ .

વૈદિકી તાન્ત્રિકી દીક્ષા, મદીયવ્રતધારણમ્ .. ૩૭..

સર્વ + વાર્ષિ + કપર્વસુ , મદી + યવ્રત + ધારણમ્

મમાર્ચાસ્થાપને શ્રદ્ધા, સ્વતઃ (સ્) સં(વ્) હત્ય ચોદ્યમઃ .

ઉદ્યાનોપવનાક્રીડ-પુરમન્દિરકર્મણિ .. ૩૮..

મમાર્ + ચાસ્થાપને , ઉદ્યાનો + પવના + ક્રીડ , પુરમન્દિ + રકર્મણિ

સમ્માર્જનોપલેપાભ્યાં(મ્), સેકમણ્ડલવર્તનૈઃ .

ગૃહશુશ્રૂષણં(મ્) મહ્યં(ન્) દાસવદ્ યદમાયયા .. ૩૯..

સમ્માર્ જનો + પલેપાભ્યાં(મ્) , સેકમણ્ડ + લવર્તનૈઃ , ગૃહ + શુશ્રૂ + ષણં(મ્)

અમાનિત્વમદમ્ભિત્વં(ઙ્), કૃતસ્યાપરિકીર્તનમ્ .
અપિ દીપાવલોકં(મ્) મે, નોપયુઞ્જ્યાન્નિવેદિતમ્ .. નિબદ્ધ્યતે

કૃતસ્યા + પરિકીર્તનમ્ ,દીપા + વલોકં(મ્) , નોપ + યુઞ્જ્યાન્ + નિવેદિતમ્

યદ્ યદિષ્ટતમં(મ્) લોકે, યચ્ચાતિપ્રિયમાત્મનઃ .
તત્તન્નિવેદયેન્મહ્યં(ન્) તદાનન્ત્યાય કલ્પતે .. ૪૧..

યચ્ચાતિ + પ્રિય + માત્મનઃ , તત્ + તન્ + નિવેદ + યેન્ મહ્યં(ન્) , તદા + નન્ત્યાય

સૂર્યોઽગ્નિર્બ્રાહ્મણો ગાવો, વૈષ્ણવઃ(ખ્) ખં મરુજ્જલમ્ .
ભૂરાત્મા સર્વભૂતાનિ, ભદ્ર પૂજાપદાનિ મે .. ૪૨..

સૂર્યે તુ વિદ્યયા ત્રય્યા, હવિષાગ્નૌ યજેત મામ્ .
આતિથ્યેન તુ વિપ્રાગ્ર્યે, ગોષ્વં(ઙ્) ગ યવસાદિના .. ૪૩..

વૈષ્ણવે બન્ધુસત્કૃત્યા, હૃદિ ખે ધ્યાનનિષ્ઠયા .
વાયૌ મુખ્યધિયા તોયે, દ્રવ્યૈસ્તોયપુરસ્કૃતૈઃ .. ૪૪..

બન્ધુ + સત્ + કૃત્યા , ધ્યા + નનિષ્ઠયા , દ્રવ્યૈસ્ + તોય + પુરસ્કૃતૈઃ

સ્થણ્ડિલે મન્ત્રહૃદયૈર્- ભોગૈરાત્માનમાત્મનિ .
ક્ષેત્રજ્ઞં(મ્) સર્વભૂતેષુ, સમત્વેન યજેત મામ્ .. ૪૫..

ભોગૈ + રાત્મા + નમાત્મનિ

ધિષ્ણ્યેષ્વેષ્વિતિ મદ્રૂપં(મ્), શઙ્ખચક્રગદામ્બુજૈઃ .
યુક્તં(ઞ્) ચતુર્ભુજં(મ્) શાન્તં(ન્), ધ્યાયન્નર્ચેત્ સમાહિતઃ .. ૪૬..

ધિષ્ણ્યેષ્ + વેષ્વિતિ , શઙ્ખ + ચક્ર + ગદામ્બુજૈઃ ધ્યાયન્ + નર્ચેત્ + સમાહિતઃ

ઇષ્ટાપૂર્તેન મામેવં(મ્), યો યજેત સમાહિતઃ .
લભતે મયિ સદ્ભક્તિં(મ્), મત્સ્મૃતિઃ(સ્) સાધુસેવયા .. ૪૭..

પ્રાયેણ ભક્તિયોગેન, સત્સં(ઙ્)ગેન વિનોદ્ધવ .
નોપાયો વિદ્યતે સધ્ર્યઙ્ - પ્રાયણં(મ્) હિ સતામહમ્ .. ૪૮..

અથૈતત્ પરમં(ઙ્) ગુહ્યં(મ્), શૃણ્વતો યદુનન્દન .
સુગોપ્યમપિ વક્ષ્યામિ, ત્વં(મ્) મે ભૃત્યઃ(સ્) સુહૃત્ સખા .. ૪૯..

સુગોપ્ + યમપિ

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં(મ્)
સંહિતાયાં(મ્) એકાદશસ્કન્ધે એકાદશોઽધ્યાયઃ .. ૧૧..

ૐ પૂર્ણમદઃ(ફ્) પૂર્ણમિદં(મ્) પૂર્ણાત્પૂર્ણમુદચ્યતે
પૂર્ણસ્ય પૂર્ણમાદાય પૂર્ણમેવાવશિષ્યતે.
ૐ શાન્તિઃ(શ્) શાન્તિઃ(શ્) શાન્તિઃ